

บทที่ 4

การบริหารและการจัดการด้านการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

การบริหารงานในองค์กรต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จได้ ย่อมต้องการผู้บริหารงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสบการณ์ทำงานสูง จึงจะสามารถผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จก้าวหน้าและสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ การบริหารงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบ่งออกเป็นหลายส่วนได้ดังนี้

ลักษณะการจัดการโดยทั่วไป

ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปจะได้ก่อตั้งขึ้นมาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ในปัจจุบันผู้ผลิตส่วนใหญ่ยังมีขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งมีพื้นฐานมาจากธุรกิจครอบครัว ส่วนผู้ผลิตรายใหญ่ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและทันสมัยยังมีเป็นจำนวนน้อยการบริหารงานและการตัดสินใจในยังอยู่กับผู้บริหารหรือเจ้าของโดยตรง

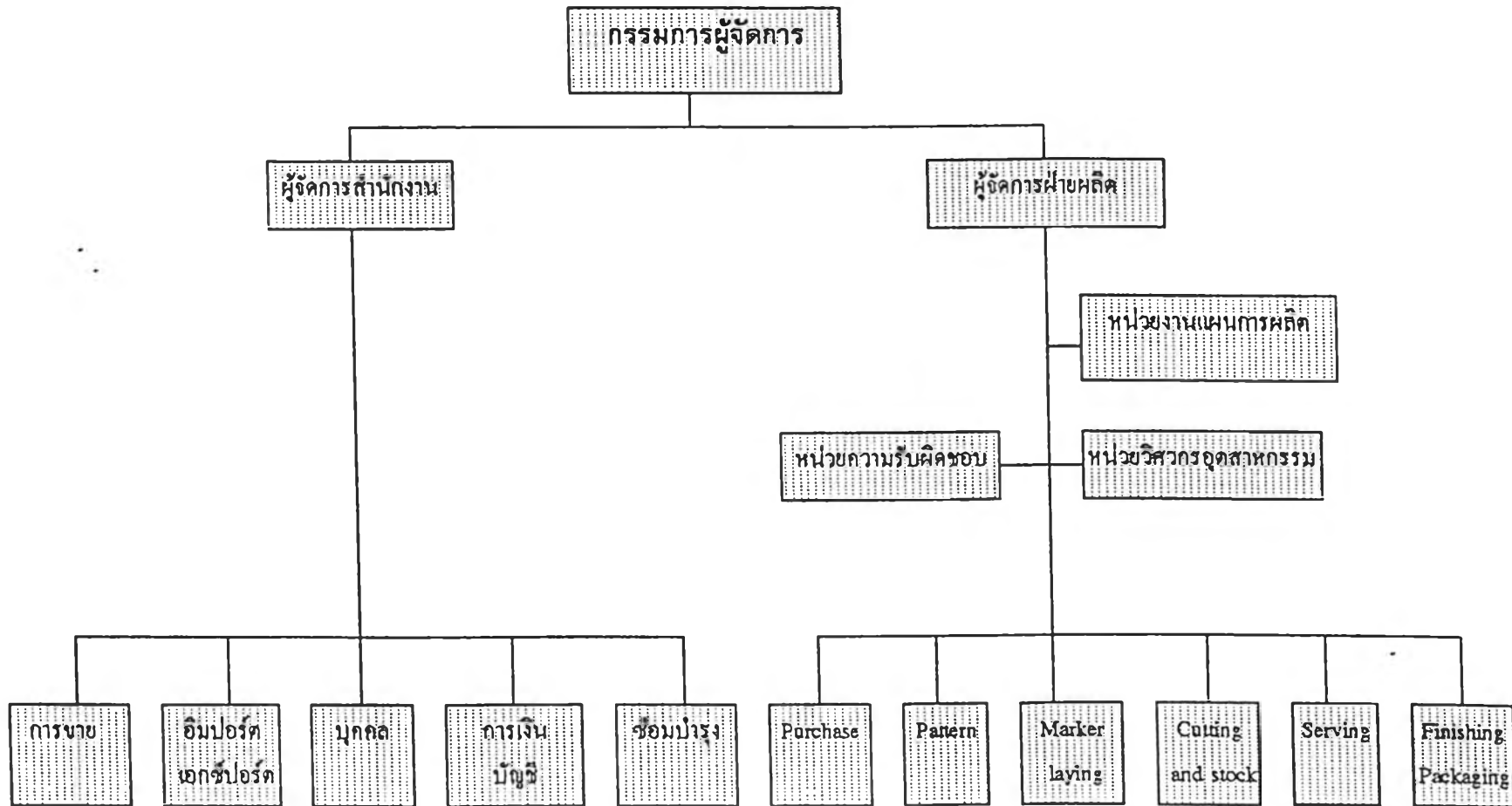
ในกรณีของธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งมีจักร 300 คันขึ้นไป จนถึง 600-700 คัน มักจะเป็นบริษัทจากต่างประเทศมาลงทุนในประเทศไทย หรืออาจจะเป็นบริษัทของคนไทยที่มีพื้นฐานจากการทำธุรกิจสิ่งทอหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องมาก่อน กรณีดังกล่าวนี้ เจ้าของหรือผู้ประกอบการสามารถจัดหาและพัฒนาทีมงานผู้บริหารที่มีประสบการณ์จากภายนอกได้ นอกจากนี้ยังสามารถสร้างระบบบริหารเพื่อการมอบหมายอำนาจหน้าที่และการควบคุมผลการดำเนินงานได้ในระดับหนึ่งแทนที่จะต้องกำกับดูแลการดำเนินในทุก ๆ ด้านโดยใกล้ชิดด้วยตนเอง ผู้บริหารส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์จากการได้ร่วมปฏิบัติงานกับบริษัทร่วมทุนกับต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน และฮ่องกง ประสบการณ์ที่ได้รับนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการจัดการและระบบการผลิตมีประสิทธิภาพ

ส่วนในกรณีของธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางโดยทั่วไป ความสามารถในการจัดหาและการพัฒนาทีมงานผู้บริหารไม่อาจกระทำได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกับโรงงานขนาดใหญ่และไม่สามารถพัฒนาระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น เจ้าของกิจการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลการดำเนินงานทุกด้านโดยใกล้ชิด จากการพิจารณาขนาดของกิจการพบว่าโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลางโดยมากจะมีจำนวนจักร ไม่เกิน 200-250 คัน ซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสมที่ผู้ประกอบการและญาติพี่น้องจะทำการบริหารเองเป็นส่วนใหญ่ และมีผู้จัดการและหัวหน้างานระดับกลางช่วยดูแลในบางส่วน เช่น การผลิตและการบริหารสำนักงาน สำหรับกิจการที่ต้องการขยายงาน จึงต้องใช้วิธีแยกตัวออกไปตั้งโรงงานใหม่ หรือ

จะต้องพัฒนาระบบบริหารที่เจ้าของกิจการสามารถจ้างผู้บริหารระดับกลางมารับผิดชอบงานประจำวันจะอยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารระดับกลางเหล่านี้ เจ้าของเองเป็นผู้บริหารระดับสูงจะตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ระดับนโยบายเท่านั้น

การจัดการและการผลิตขององค์กรธุรกิจใอุตสาหกรรมนี้ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากความต้องการที่หลากหลายของลูกค้าจากต่างประเทศ โดยทั่วไปเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายจะมีความแตกต่างกันโดยชัดเจนตามฤดูกาล เช่น ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ผลิ และฤดูหนาว การส่งมอบจึงถูกกำหนดด้วยระยะเวลาให้ทันกับฤดูกาลดังกล่าว ซึ่งลูกค้าแต่ละรายมีความต้องการแตกต่างกันออกไปทั้งในด้าน ประเภทและแบบของผลิตภัณฑ์ จำนวน ชนิดผ้า และส่วนประกอบอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกัน โรงงานก็มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสั่งซื้อวัตถุดิบที่ใช้เวลานาน และต้องคำนึงถึงโควตาการส่งออกสำหรับสินค้าแต่ละประเภทที่จะส่งไปยังประเทศผู้นำเข้า ความจำเป็นที่ต้องตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของผู้ซื้อจากต่างประเทศภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลา แรงงาน วัสดุและปัจจัยการผลิต ตลอดจนโควตาจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ดูแลโดยใกล้ชิดทุกขั้นตอน

โดยทั่วไปแล้วองค์กรธุรกิจใอุตสาหกรรมนี้มีรูปแบบการจัดโครงสร้างองค์กรพื้นฐานคล้ายคลึงกัน โครงสร้างองค์กรโดยทั่วไปจะครอบคลุมส่วนงานใหญ่ ๆ สมองส่วน คือการผลิตและการบริหารทั่วไป เนื่องจากองค์กรธุรกิจใอุตสาหกรรมนี้มีลักษณะเป็นองค์กรการผลิต การจัดโครงสร้างส่วนของการผลิตจึงเป็นส่วนสำคัญขององค์กร ส่วนการจัดโครงสร้างสำหรับการบริหารทั่วไปนั้นก็มีลักษณะที่จะให้ความสนับสนุนด้านการผลิตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

แผนภูมิองค์กรการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

การจัดโครงสร้างด้านการผลิตในโรงงานนั้น แบ่งออกเป็นแผนกต่าง ๆ เช่น Purchase , Pattern, Marking, Cutting, และ Finishing Packing แต่ละแผนกจะมีหัวหน้าแผนกเป็นผู้รับผิดชอบ และมี Supervisor เป็นผู้รับผิดชอบในระดับรอง ๆ ลงไป สำหรับโรงงานขนาดใหญ่ นั้น อาจจะมีฝ่ายเทคนิคซึ่งประกอบด้วยวิศวกรและช่างเทคนิค เพื่อทำหน้าที่ออกแบบงานวิเคราะห์และประเมินผลการประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้จัดการฝ่ายผลิตนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังอาจจะมีหน่วยฝึกอบรมเพื่อฝึกทักษะแก่พนักงานใหม่ , ปรับปรุงทักษะและพัฒนาฝีมือพนักงานปัจจุบัน และแนะนำเทคนิคใหม่ ๆ แต่ละขั้นตอนการผลิตอีกด้วย

ส่วนการจัดโครงสร้างด้านการบริหารทั่วไปในสำนักงานนั้น อาจประกอบด้วยแผนกการขาย (การตลาด), แผนกอิมพอร์ต เอ็กซ์พอร์ต , แผนกบัญชี-การเงิน , แผนกซ่อมบำรุง และแผนกบุคคล เป็นต้น

ถึงแม้ว่าการจัดโครงสร้างองค์กรของธุรกิจตั้งได้กล่าวแล้ว จะเป็นที่ยึดปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังไม่มี การจัดทำโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นทางการ เนื่องจากบุคลากรระดับกลางมีอยู่อย่างจำกัด ผู้บริหารคนหนึ่งจึงต้องดูแลงานมากกว่าหนึ่งแผนก และเนื่องจากการดำเนินธุรกิจต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องเวลาและความเร่งด่วนของงานเป็นปกติวิสัย การแบ่งแยกงานตามลักษณะโครงสร้างจึงมีความชัดเจนน้อยกว่าองค์กรประเภทอื่น ๆ

การมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบและวิธีการดำเนินงาน

การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมนี้ ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากลักษณะของลูกค้าและปริมาณที่สั่งผลิต องค์กรขนาดใหญ่ นั้น จะได้รับการติดต่อจากลูกค้ารายใหญ่ที่มีการสั่งซื้อหรือสั่งผลิตในแต่ ละแบบเป็นจำนวนมาก ๆ และมีการจองล่วงหน้าเป็นเวลานาน เช่น 4 - 6 เดือน จึงทำให้แต่ละฝ่าย/แผนกสามารถวางแผนงานล่วงหน้า การมอบหมายงานและความรับผิดชอบ ตลอดจนการติดตามความก้าวหน้า จึงสามารถทำได้โดยชัดเจนและเป็นไปตามขั้นตอนได้ดีกว่า

ส่วนองค์กรขนาดกลางและขนาดเล็กนั้น การมอบหมายงานและวิธีการดำเนินงาน อาจจะไม่ราบรื่นและมีความสับสนเนื่องจากต้องรับคำสั่งซื้อจากลูกค้ารายเล็กหลาย ๆ ราย แต่ละรายมีลักษณะของสินค้าแตกต่างกัน และมีปริมาณน้อย จึงทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานบางประการ ดังนี้

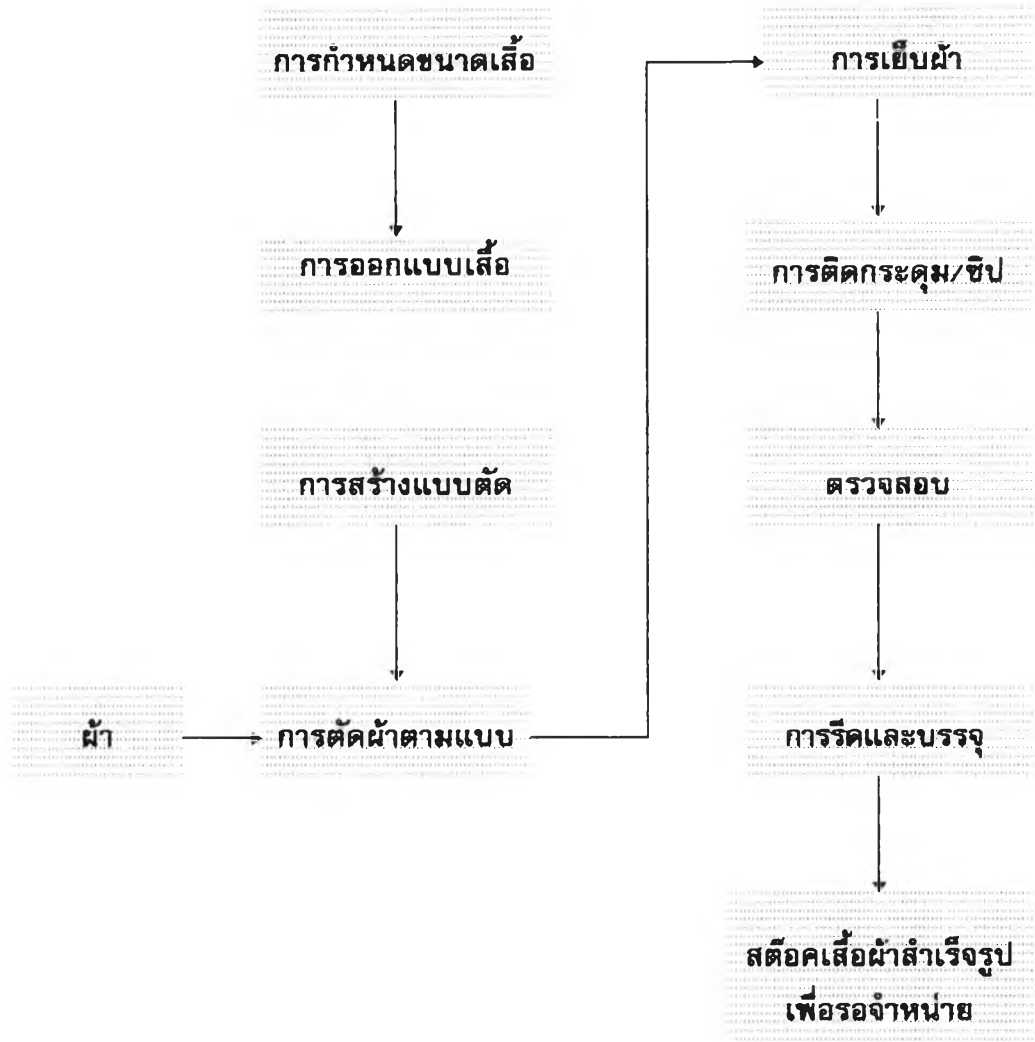
- 1) การดำเนินงานสับสนและไม่เป็นตามขั้นตอน เนื่องจากการดำเนินธุรกิจประจำวันต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของเวลา ซึ่งต้องการความเร่งด่วนในการจัดซื้อ, การผลิต และการส่งมอบตั้งที่กล่าวแล้ว และลักษณะงานตามความต้องการของลูกค้าแต่ละรายก็มี

ความหลากหลาย การดำเนินงานตามกระบวนการผลิตต้องผ่านขั้นตอนเป็นจำนวนมาก บางขั้นตอนอาจจะใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้แต่เดิมเช่น การสั่งผ้าและส่วนประกอบจากผู้ผลิตทั้งภายในประเทศ การดำเนินงานให้บรรลุผลจึงต้องมีการประสานงานและติดตามงานระหว่างแผนกต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดด้วยตนเอง แทนที่จะให้งานดำเนินไปตามขั้นตอนตามปกติ ความสับสนและการก้าวถอยงานระหว่างแผนกต่าง ๆ จึงอาจเกิดขึ้นได้ การประชุมเพื่อการแผนกการดำเนินงานล่วงหน้าสำหรับแต่ละงาน และการประชุมเพื่อติดตามผลงานกำหนดเวลาจะช่วยลดปัญหาในทางปฏิบัติได้มากขึ้น

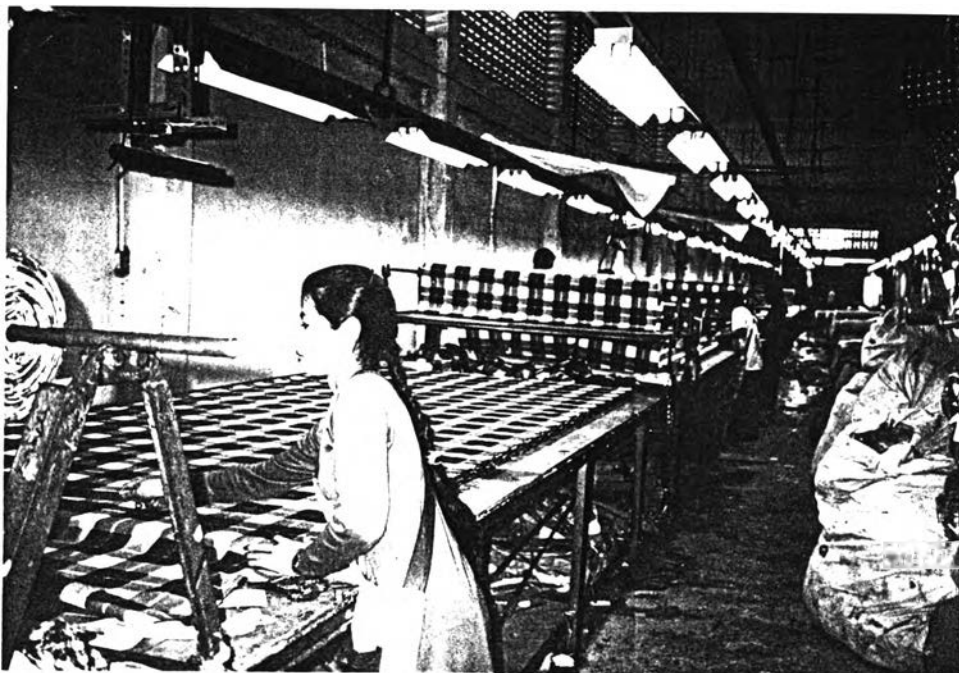
2) การตัดสินใจในกรณีเร่งด่วน เนื่องจากลักษณะงานที่มีข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งทำให้เกิดการเร่งด่วนในการะบวนการผลิตเมื่อกำหนดเวลาส่งมอบใกล้เข้ามา การตัดสินใจดำเนินการขอระดับรอง ๆ ลงไป ในแต่ละขั้นตอนจึงมีอาจเป็นไปตามปกติและยังต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของหลาย ๆ ฝ่าย เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการจึงต้องตัดสินใจใน "กรณีพิเศษ" เหล่านี้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรขนาดเล็กที่ขาดผู้บริหารจากภายนอกที่มีประสบการณ์นานพอที่จะเข้าใจในลักษณะปัญหาการดำเนินงานได้โดยครบถ้วนที่เจ้าของสามารถมอบความไว้วางใจให้ตัดสินใจแทนได้อย่างเต็มที่

3) การกำหนดเป้าหมายและแผนงานล่วงหน้า เนื่องจากสภาวะแวดล้อมแปรเปลี่ยนไปตลอดเวลา และสถานการณ์การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งภายในและต่างประเทศ ทำให้เป็นการยากที่องค์กรขนาดกลางและขนาดเล็กจะสามารถกำหนดเป้าหมายและวางแผนการผลิตล่วงหน้าได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากคำสั่งซื้อ จำนวน และรูปแบบของสินค้าจะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของลูกค้าที่เข้ามาติดต่อเท่านั้น การแข่งขันด้านราคาระหว่างผู้ผลิตระดับเดียวกันจะเป็นไปอย่างรุนแรง นอกจากนั้นยังมีข้อจำกัดด้านเวลาและโควตาการส่งออกอีกด้วย ส่วนองค์กรขนาดใหญ่นั้นสามารถสร้างชื่อเสียงขึ้นมาจนเป็นที่ยอมรับของลูกค้าในต่างประเทศ จะมีข้อได้เปรียบที่ลูกค้าจะมีคำสั่งจองล่วงหน้าทั้งในด้านปริมาณและช่วงเวลาที่ต้องการทำให้องค์กรสามารถกำหนดเป้าหมายและแผนงานได้ล่วงหน้าค่อนข้างจะแน่นอนกว่า

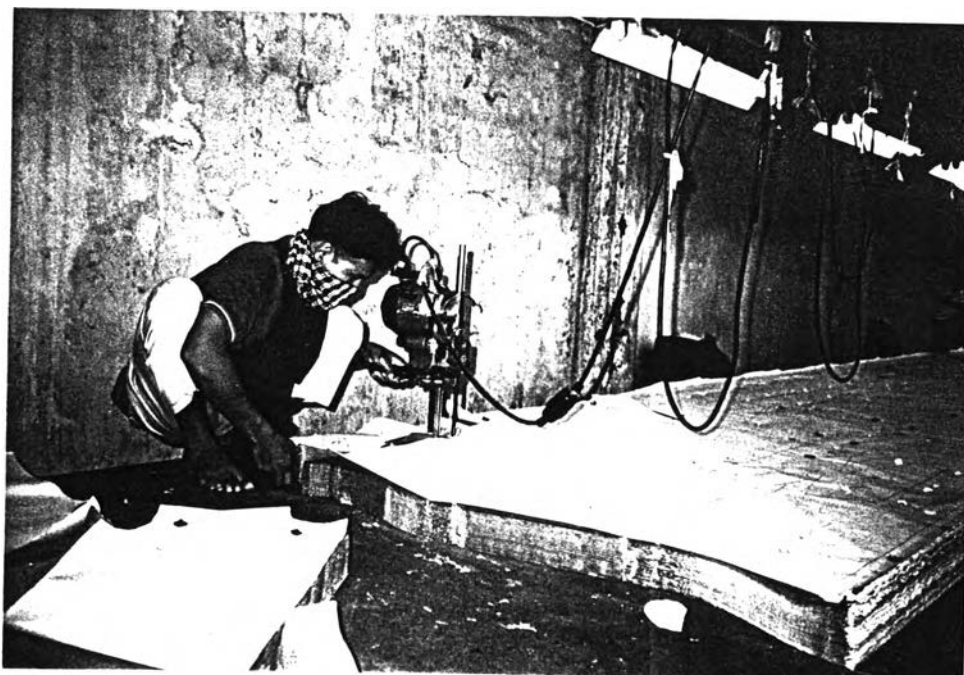
แผนภูมิแสดงกรรมวิธีการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

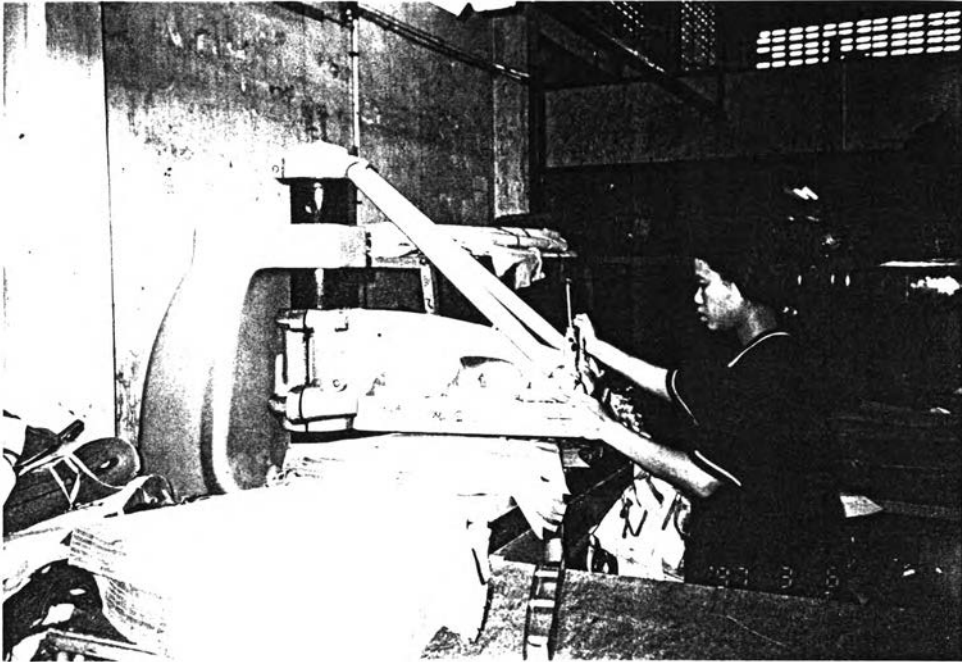
ภาพถ่ายแสดงการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

การปูผ้า

ตัดผ้าออกเป็นชิ้นส่วนด้วยใบมีดไฟฟ้า

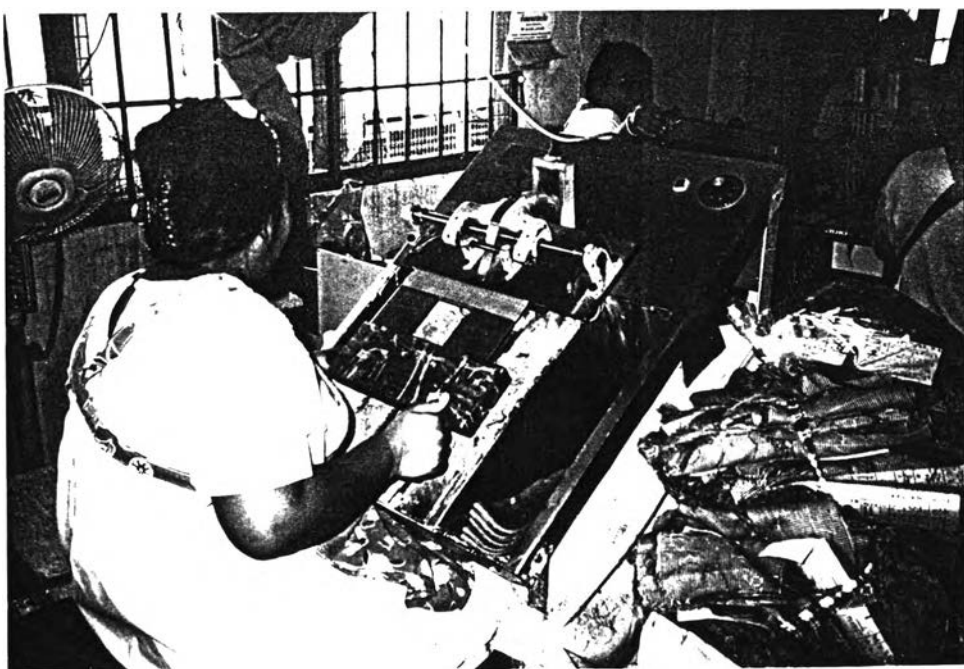
การใช้บล็อกมิดตัดปกเสื้อด้วยเครื่องไฮดรอลิค

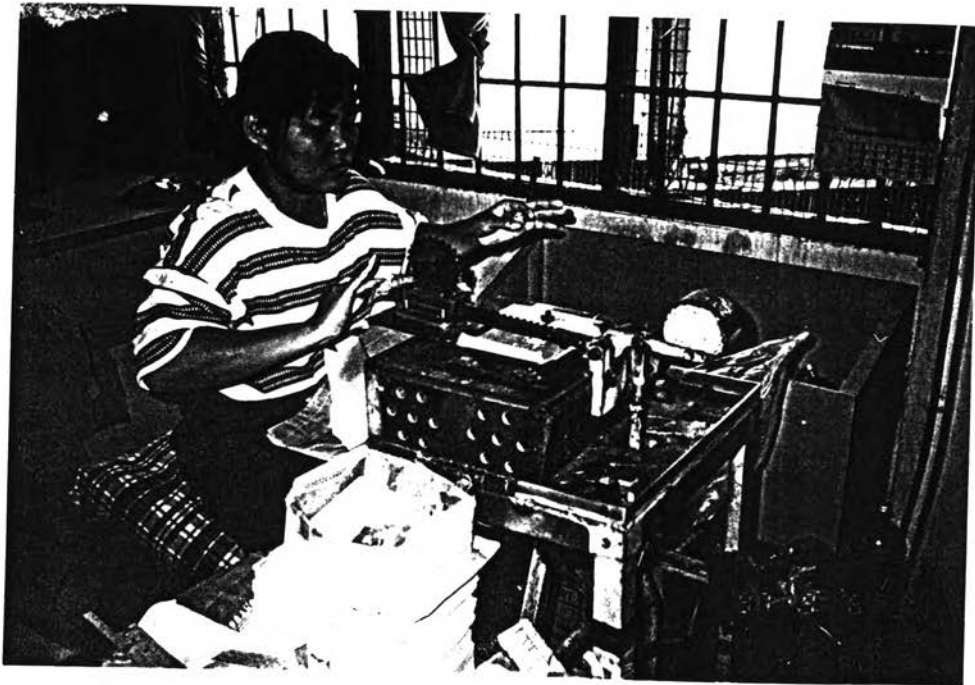
รีดเสื้อด้วยเตารีดไฟฟ้า

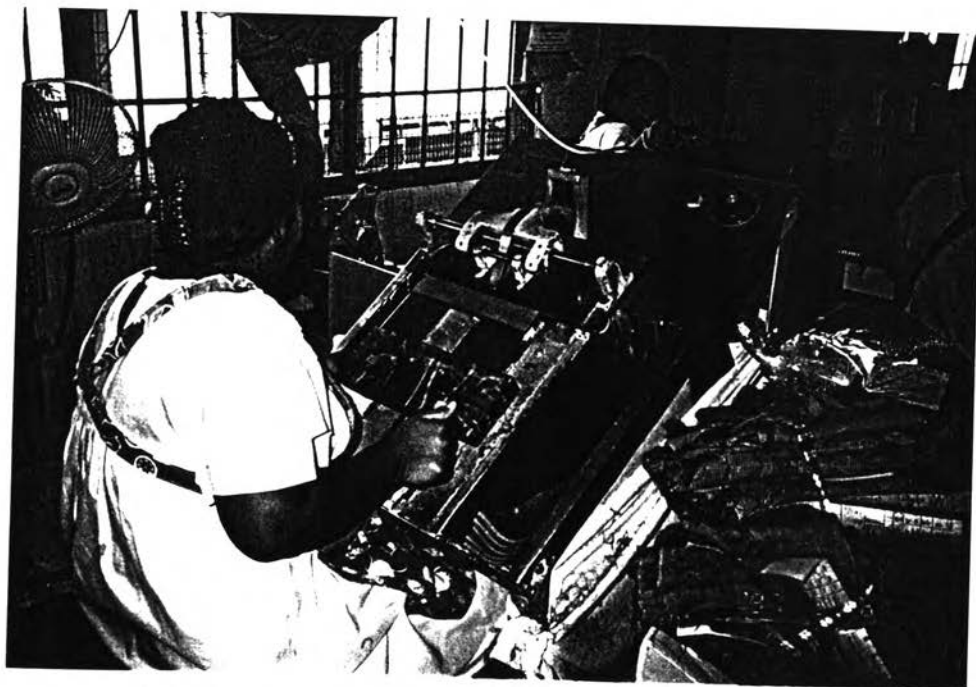
การใช้ลือคอบกระเป่าเสื้อเซ็ด

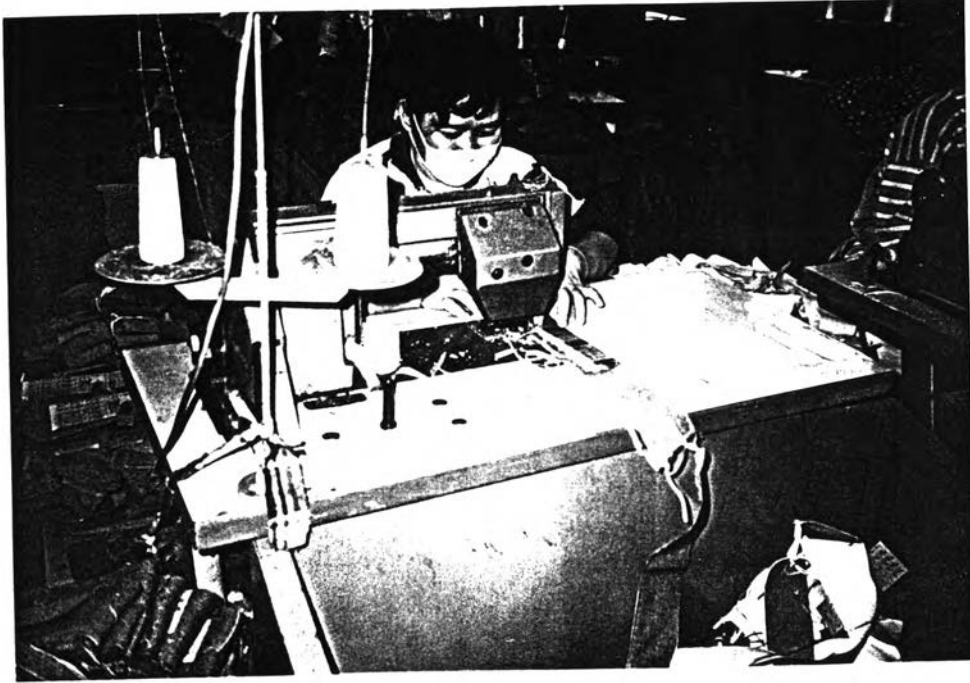
การใช้ลือคอบปกเสื้อเซ็ด

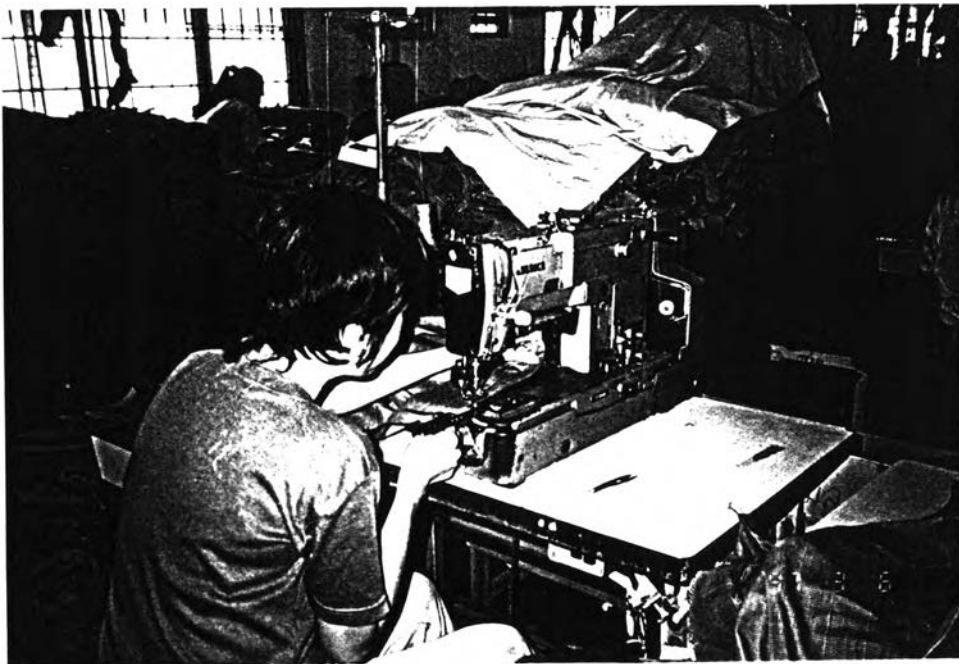
การใช้ล้อคอบกระเป่าเสื่อเช็ด

การใช้ล้อคอบปกเสื่อเช็ด

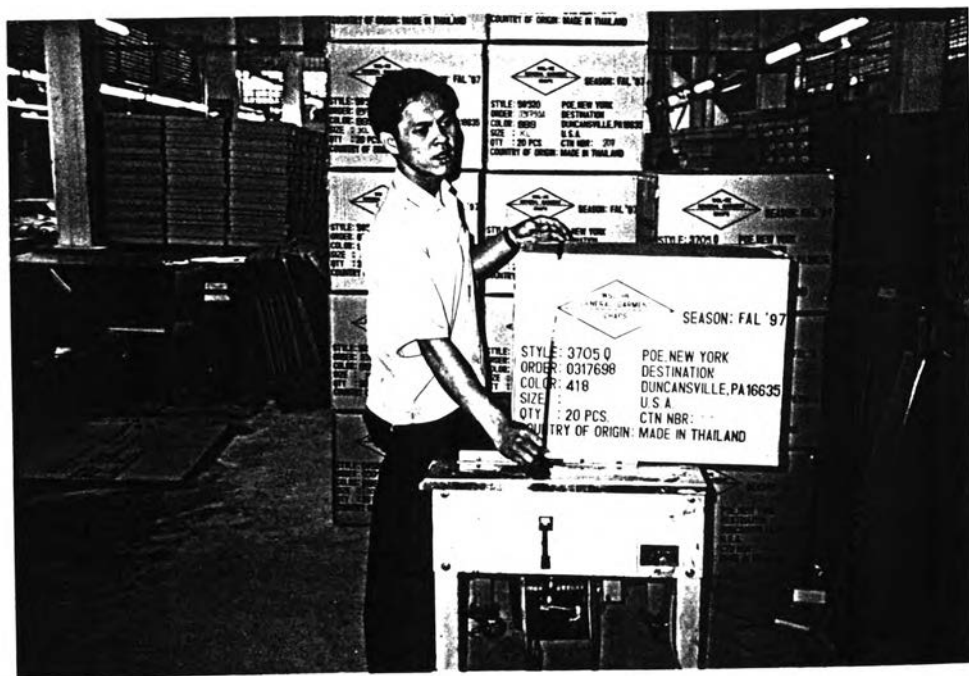

การเย็บชิ้นส่วนต่าง ๆ ด้วยจักรเย็บผ้าอุตสาหกรรม

แผนก PACKING ทำการบรรจุลงหีบห่อ

ปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านองค์กรและการจัดการ

จากข้อสังเกตดังกล่าวข้างต้นจึงอาจสามารถสรุปปัญหาด้านองค์กรและการจัดการได้ดังนี้

การขยายตัวของกิจการขนาดกลางและขนาดเล็กที่เป็นธุรกิจของครอบครัวสามารถทำได้ในขอบเขตจำกัด ถึงแม้ว่าโอกาสทางการตลาดจะเปิดให้

การขาดแคลนผู้จัดการระดับกลางที่มีประสบการณ์และความชำนาญในแต่ละด้านของธุรกิจ

เนื่องจากความเร่งด่วนของเวลาและข้อจำกัดประการต่าง ๆ ทำให้เจ้าของและผู้บริหารระดับสูงต้องใช้เวลาในการแก้ปัญหาและตัดสินใจประจำวันค่อนข้างมาก

องค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กยังไม่อาจจะระบบบริหารได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนและการควบคุมผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรและด้านการตลาดดังกล่าวแล้ว

การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การรับบุคลากรและการฝึกอบรมที่เหมาะสม ทำให้พนักงานระดับปฏิบัติการขาดทักษะที่จำเป็นและการพัฒนาทักษะทำได้ไม่เต็มที่ ซึ่งมีผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตโดยรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ลักษณะปัญหาดังกล่าวทำให้ธุรกิจไม่อาจตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างเต็มที่ และอาจมีผลกระทบต่อความอยู่รอด และความเจริญเติบโตภายใต้ความเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นเช่นในปัจจุบัน การพัฒนาการจัดการจึงควรมีแนวทางดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาผู้บริหารระดับกลางเพื่อให้ความสามารถที่จะวางแผนตัดสินใจ และดำเนินการภายในขอบเขตความรับผิดชอบของคนทั้งในด้านเทคนิคการผลิต และการจัดการ

2) การพัฒนาระบบการจัดการ โดยกำหนดลักษณะงานและความรับผิดชอบของผู้บริหารแต่ละระดับให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดหาบุคลากรจากภายนอกมาร่วมงานได้และจะต้องพัฒนาระบบการรายงานผลการปฏิบัติงานและระบบการควบคุมทั้งในด้านการบริหารบุคลากรและการบัญชี-การเงินควบคู่ไปกับระบบการจัดการผลิต ทั้งนี้จะต้องบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านประสิทธิภาพ และความคล่องตัวในการผลิต และการให้บริการแก่ลูกค้า

3) การพัฒนาเจ้าของและผู้ประกอบการให้มีความรู้และแนวคิดกว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ เช่น แนวโน้มการแข่งขันของธุรกิจสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มในระดับโลกเพื่อขยายตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การบริหารการผลิตเพื่อลดต้นทุนผลกำไรแนวทางการพัฒนาระบบและพัฒนาคนเพื่อรับผิดชอบต่องานแทนเจ้าของหรือผู้ประกอบการ ตลอดจนเทคนิคในการบริหารและการผลิตใหม่ ๆ จากประตศผู้นำในด้านนี้

ปัญหาด้านแรงงานของอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป

เนื่องจากในปัจจุบันอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปของไทยกำลังเผชิญกับปัญหา ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น กล่าวคือ ค่าแรงขั้นต่ำได้เพิ่มขึ้นจาก 78 บาทต่อวัน ในปี 2532 เป็น 100 บาทต่อวัน ตั้งแต่ปี 2534 และวันละ 115 บาท ในปี 2535 ซึ่งแพงกว่า ค่าแรงงานขั้นต่ำของจีน อินโดนีเซีย และปากีสถาน 2-3 เท่า ยังผลให้ความสามารถแข่งขันได้ในด้านราคาในตลาดโลกของเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ผลิตในประเทศไทยเริ่มลดน้อยลง นอกจากนี้ปัญหาค่าจ้างแรงงานในไทยสูงขึ้นแล้ว พบว่าปัญหาหลักทางด้านแรงงานที่โรงงานประสบอยู่ก็คือการขาดแคลนแรงงานอันเนื่องมาจากคนงานออกจากงานบ่อยและคนงานขาดประสิทธิภาพในการผลิต

การที่คนงานมีอัตราเข้าออกจากงานบ่อย มีผลเสียหลายประการ เช่น ทำให้การผลิตขาดความต่อเนื่อง, ประสิทธิภาพโดยรวมลดลง, เสียค่าใช้จ่ายในการคัดเลือกและฝึกหัดพนักงานใหม่ และทำให้พนักงานเองไม่สามารถพัฒนาทักษะการทำงานให้ดีขึ้น โดยต่อเนื่องการออกจากรางานบ่อยนั้นอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุหลักสองประการ คือ อยากรเปลี่ยนโรงงานประการหนึ่ง และอยากรเปลี่ยนอาชีพอื่นอีกประการหนึ่ง สาเหตุที่ทำให้คนงานอยากรเปลี่ยนสถานที่ทำงานไปทำในโรงงานอื่นหรืออยากรเปลี่ยนอาชีพ ก็เพราะมีความไม่พึงพอใจในปัจจุบันต่าง ๆ ดังนี้

1. เงินเดือนและรายได้ไม่พอเพียง
2. สวัสดิการและที่พักยังไม่ดีพอ ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิต
3. จำนวนชั่วโมงทำงานและปริมาณที่มากเกินไป และไม่พอใจหัวหน้างาน
4. ความไม่พอใจในสภาพแวดล้อมในการทำงาน (ฝุ่นละออง, ความสะอาดเรียบร้อย และกลิ่น)
5. การขาดโอกาสก้าวหน้าในอาชีพการงาน

ถ้าเราพิจารณาผลการสัมภาษณ์พนักงานในด้านทัศนคติและแรงจูงใจในการทำงาน ข้อสรุปจากการศึกษาจะยืนยันถึงเหตุผลที่คนงานอยากรเปลี่ยนงานหรือเปลี่ยนอาชีพได้เป็นอย่างดีจากการสัมภาษณ์พบว่าหลักเกณฑ์ที่คนงานใช้พิจารณาในการเลือกที่ทำงาน เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย มีดังนี้ คือ

1. เงินเดือน
2. ความสะดวกในเรื่องที่พัก
3. ลักษณะงาน (ปริมาณงานและจำนวนชั่วโมงในการทำงาน)

4. สวัสดิการ

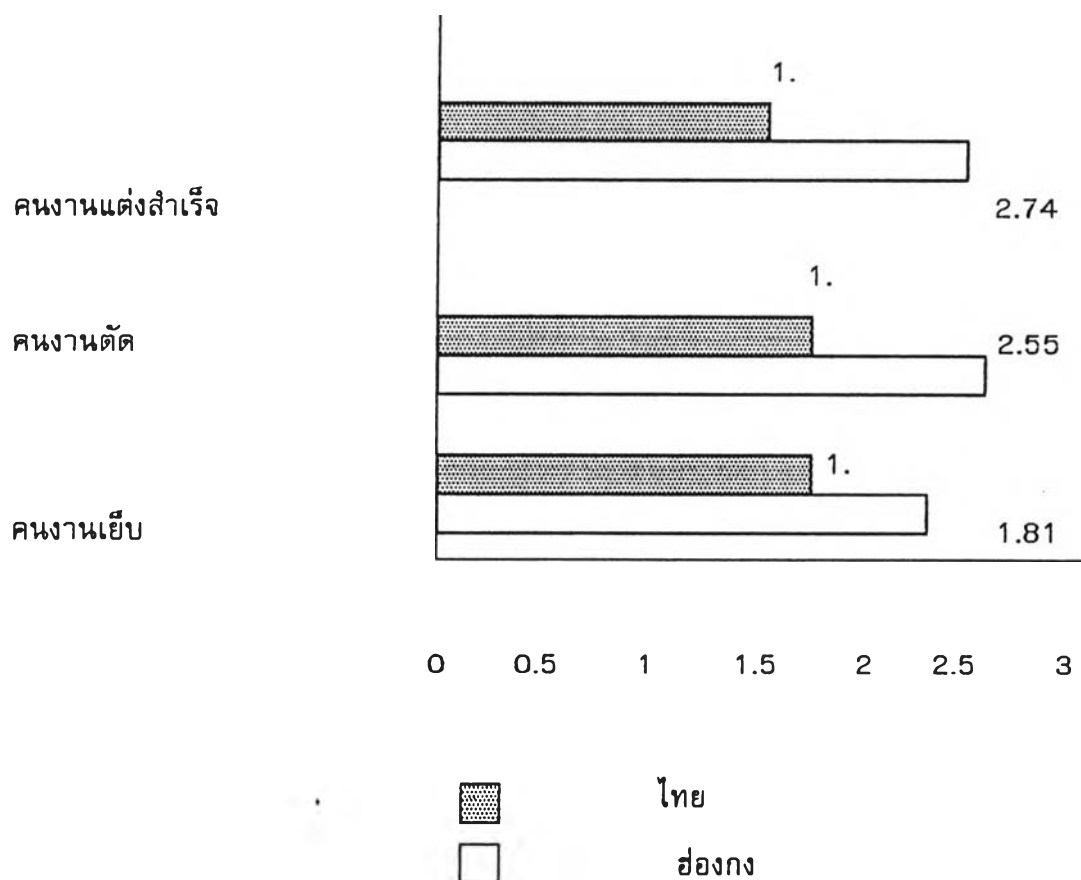
ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานของแต่ละโรงงาน และอุตสาหกรรมโดยส่วนร่วมอีกด้วย

การขาดประสิทธิภาพของคนงาน

ประสิทธิภาพการผลิตของคนงานไทยยังต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบผลงานเป็นจำนวนชิ้นกับคนงานฮ่องกง

- คนงานแต่งสำเร็จ ไทย : ฮ่องกง = 1 : 2.75
- คนงานตัด ไทย : ฮ่องกง = 1 : 2.55
- ช่างเย็บ ไทย : ฮ่องกง = 1 : 1.81

แผนภูมิแสดงประสิทธิภาพการผลิตของคนงานไทยเมื่อเทียบกับฮ่องกง

ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาคนงานออกจากงานบ่อย กระทำได้ดังนี้

1. เพิ่มอัตราค่าจ้างให้อยู่ในระดับที่แข่งขันกับโรงงานอื่น และ/หรือ อุตสาหกรรมอื่นได้ อัตราค่าจ้างโดยเฉลี่ยสำหรับคนงานที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอนั้น ดูเหมือนจะต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น อันได้แก่ เหล็ก-โลหะ โรงพยาบาล ไฟฟ้า-อิเล็กทรอนิกส์ อาหาร-เครื่องดื่ม-ยา อุตสาหกรรมอื่น ๆ และอาหารสัตว์ อัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ ย่อมไม่สามารถดึงดูดคนงานที่มีฝีมือให้เข้ามาสู่อุตสาหกรรมได้ และทำให้เกิดปัญหาด้านประสิทธิผลของคนงานตามมาอีกด้วย ในทางตรงกันข้าม อัตราเงินเดือนที่สูงพอสมควรจะสามารถจูงใจให้พนักงานที่มีฝีมือยังคงทำงานให้แก่อุตสาหกรรม และทำให้พนักงานทั่วไปพัฒนาทักษะฝีมือของคนให้ดีขึ้น ซึ่งจะ ทำให้ได้รับค่าตอบแทนและรายได้สูงขึ้น สำหรับผู้ประกอบการ ทักษะฝีมือและประสิทธิภาพการทำงานที่ดีขึ้นจะทำให้โรงงานสามารถลด lead time ในการผลิตและการส่งมอบให้สั้นลง ซึ่งทำให้โรงงานประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ลงได้อีกมาก

2. ให้สวัสดิการในด้านที่พักแก่คนงาน เนื่องจากความสะดวกในเรื่องที่พักเป็น ประเด็นหลักอันหนึ่งในการเลือกที่ทำงานโรงงานที่ต้องการจะจูงใจคนงานมาทำงานกับคน จึงควรพิจารณาจัดหาที่พักในบริเวณโรงงานหรือใกล้เคียงกับโรงงานให้คนงานได้อยู่ฟรีหรือ จ่ายค่าเช่าในราคาถูกลง เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของคนงาน และเพื่อความสะดวก สำหรับคนงานซึ่งมักจะต้องทำงานนอกเวลาอยู่เสมอ ๆ

3. ให้สวัสดิการเสริมแก่คนงานและควรปรับปรุงสภาพการทำงาน ความไม่พอใจใน สวัสดิการที่โรงงานจัดให้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนงานอยากเปลี่ยนสถานที่ ทำงานหรือเปลี่ยนอาชีพ สวัสดิการต่าง ๆ ที่โรงงานจัดเสริมให้คนงานจะเป็นแรงจูงใจสำคัญ อีกประการหนึ่งให้คนงานเลือกทำงานในโรงงานนั้น ๆ สวัสดิการต่าง ๆ เหล่านี้ อาจได้แก่ การจัดให้มีอาหารฟรี หรืออาหารราคาถูกลงจำหน่ายแก่พนักงาน การให้เครื่องแบบ การรักษา พยาบาลการช่วยค่าใช้จ่ายเมื่อมีการแต่งงาน การเจ็บป่วย-คลอดบุตร และการช่วยเหลือ งานศพของบิดามารดา การจกให้มีสหกรณ์ออมทรัพย์ บริการส่งจดหมาย โทรเลข ธนาณัติ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้คนงานมีความรู้สึกที่โรงงานให้ความสนใจคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ ของคนงานมิใช่ทำตามข้อบังคับตามกฎหมายเท่านั้น

นอกจากนี้โรงงานควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านสถานที่ เช่น อุณหภูมิในที่ทำงาน ปริมาณแสงสว่าง ระดับเสียง ความสะดวก ความเป็นระเบียบเรียบร้อย กลิ่น ความปลอดภัยในการทำงาน ปริมาณฝุ่นละออง ความไม่พอใจในด้านปริมาณฝุ่นละอองของผู้ที่อยากเปลี่ยนงานและไม่อยากเปลี่ยน

4. การสร้างโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพการงาน โรงงานควรชี้แจงให้คนงานและบุคลากรทุกระดับทราบว่าคนจะมีโอกาสก้าวหน้าในสายงานและในอาชีพของคนมากน้อยเพียงใด ซึ่งโอกาสความก้าวหน้านี้จะทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในอาชีพและรายได้อีกด้วย นอกจากนี้โรงงานควรจะให้การฝึกอบรมพนักงานเพื่อเพิ่มพูนทักษะในด้านต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมของพนักงานในการที่จะรับตำแหน่งที่สูงขึ้นไปเมื่อถึงเวลาอันสมควรด้วย จากการสำรวจพบว่าผู้ที่อยากเปลี่ยนงานมีความเห็นว่าคนไม่มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือมีน้อยมาก

5. หลีกเลี่ยงการให้คนงานทำงานนอกเวลาเป็นการประจำ สิ่งที่มีกฏปฏิบัติกันอยู่ในโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปก็คือ การให้คนงานทำงานนอกเวลาเป็นการประจำ ซึ่งวิธีปฏิบัติดังกล่าวอาจทำให้คนงานหลายคนลี้เลืงที่จะเข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมนี้ จึงนำที่จะพิจารณาใช้วิธีการจูงใจให้คนงานมีประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มขึ้นแทนการขยายเวลาทำงาน เช่น อาจใช้วิธีการจ่ายค่าตอบแทนและจูงใจเป็นพิเศษ ในกรณีที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มหรือสายงาน

ข้อเสนอแนะในการรักษาคนงานไว้ให้ทำงานกับโรงงานนาน ๆ

การจูงใจให้คนงานต้องการทำงานกับโรงงานใดโรงงานหนึ่งนาน ๆ นั้นจะต้องสร้างความรู้สึกผูกพันให้เกิดขึ้นกับคนงานและบุคลากรด้วยวิธีการ 5 ประการ คือ

1. การสร้างความมั่นคงในหน้าที่การงาน และรายได้ที่เพียงพอแก่การยังชีพและการสร้างอนาคตตามควรแก่อัตภาพ โรงงานควรสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนว่าค่าตอบแทนทั้งหมดของคนงานนั้นจะเพิ่มขึ้นได้เพียงใด เมื่อทักษะความชำนาญของคนเพิ่มขึ้นประกอบกับค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่โรงงานจะให้เพิ่มขึ้นตามจำนวนปีที่ทำ

2. การสร้างความอบอุ่นเหมือนครอบครัวเดียวกัน และการมีส่วนร่วมในทีมงาน โรงงานควรส่งเสริมให้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในทุกระดับเป็นการประจำ และให้พนักงานทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. การพัฒนาหัวหน้างานให้มีความสามารถที่จะเป็นทั้งครูและที่ปรึกษาซึ่งจะเป็นที่พึ่งให้คนงานปรึกษาหารือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือเรื่องส่วนตัวก็ตาม

4. การยกย่องในความสามารถของบุคคลและกลุ่ม ด้วยการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และวิธีการให้ผลตอบแทนตามผลงานที่เพิ่มขึ้น

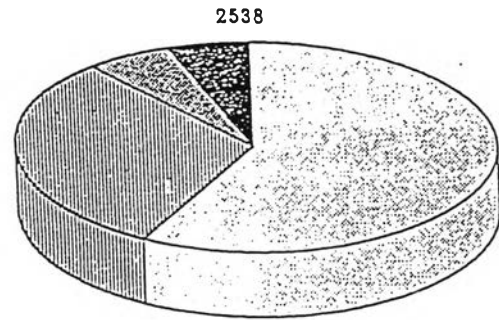
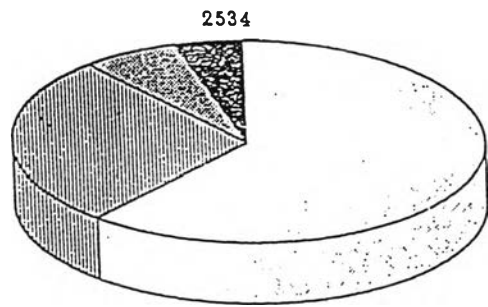
5. การพัฒนาด้วยพนักงานให้มีโอกาสก้าวหน้าด้วยการฝึกอบรมนอกเวลา การหมุนเวียนงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเลื่อนตำแหน่งตามความสามารถ

สรุปข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานสำหรับอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปนั้น อาจจะได้ทำได้โดยใช้มาตรการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

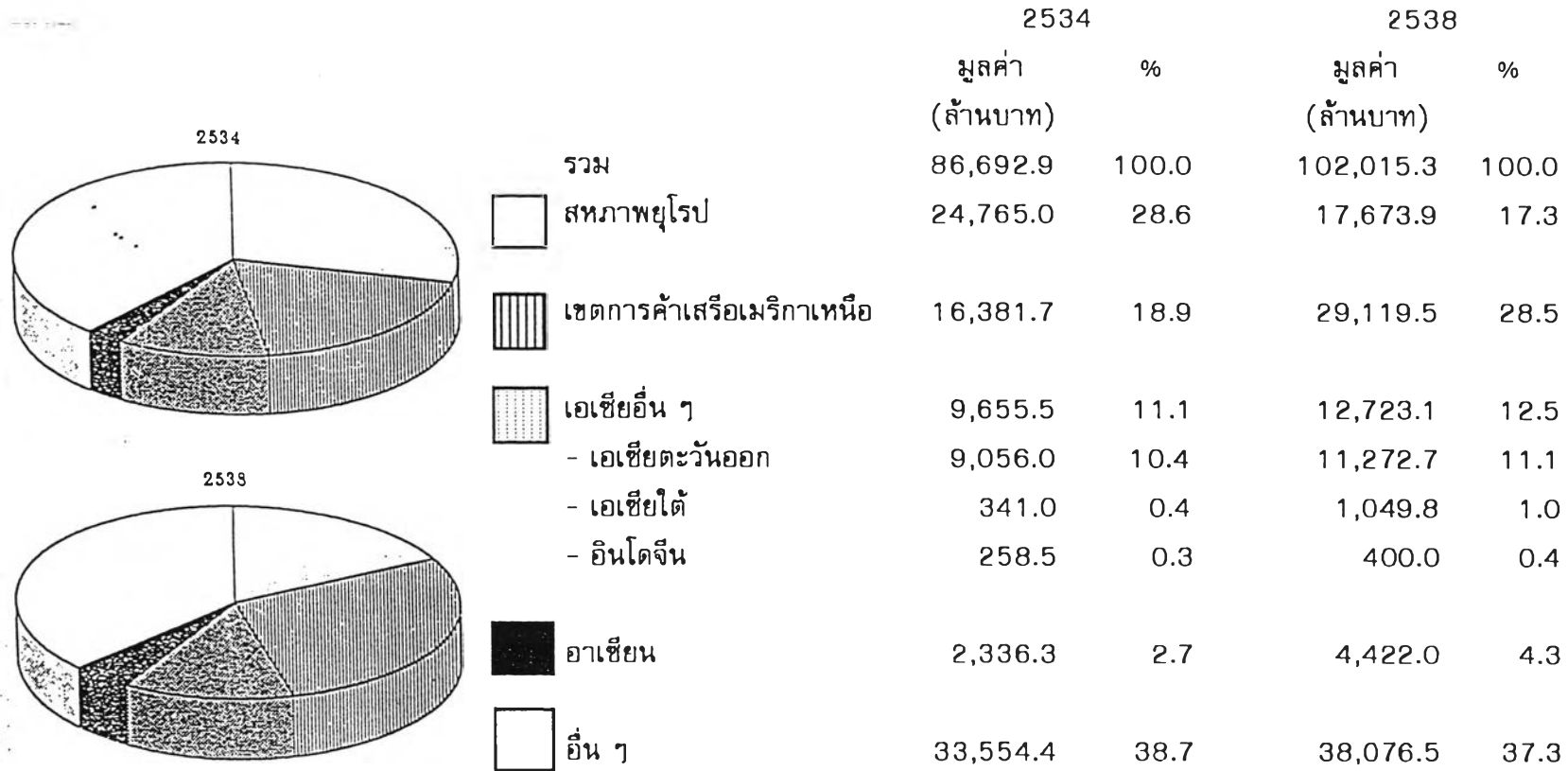
1. การฝึกอบรมฝีมือแรงงานในระดับปฏิบัติการ เพื่อเป็นการเพิ่มคนที่เข้าสู่อุตสาหกรรมนี้โดยตรง โดยการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ในจังหวัดที่เป็นแหล่งแรงงานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. การปรับอัตราค่าจ้างพื้นฐานและผลตอบแทนรวมให้สามารถแข่งขันกับโรงงาน และ/หรือ อุตสาหกรรมอื่นได้
3. การให้ผลตอบแทนอื่น ๆ เช่น โบนัส รางวัล นอกเหนือจากอัตราค่าจ้างประจำ เพื่อจูงใจให้เกิดการพัฒนาทักษะและประสิทธิภาพของตนเอง โดยไม่ต้องทำงานล่วงเวลา เป็นการประจำ
4. การจัดหาสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย, อาหาร, การรักษาพยาบาลการช่วย ค่าใช้จ่ายงานแต่งงาน, งานศพบิดามารดา, การจัดสหกรณ์ออมทรัพย์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น กีฬา งานรื่นเริง
5. ปรับปรุงสภาวะแวดล้อมในที่ทำงานให้ปลอดภัยและสะดวกสบายขึ้น เช่น ทำที่ทำงานให้สะอาดเรียบร้อย ไร้ฝุ่น การระบายอากาศ และการปรับอุณหภูมิไม่ให้ร้อนจัดเกินไป
6. การสร้างสิ่งจูงใจให้คนงานทำงานกับโรงงานเป็นเวลานาน ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ การสร้างความอบอุ่นและมีส่วนร่วมในการทำงาน การยกย่องให้เกียรติในความสามารถของตนเองและของกลุ่ม และการพัฒนาตัวพนักงานเพื่อสร้างความก้าวหน้าในอาชีพด้วยการฝึกอบรมและการหมุนเวียนงาน

อัตราส่วนการส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปของไทย

	2534		2538	
	มูลค่า (ล้านบาท)	%	มูลค่า (ล้านบาท)	%
รวม	86,692.9	100.0	102,015.3	100.0
เสื้อผ้าสำเร็จรูปทำจากผ้าทอ	52,983.2	28.6	59,104.0	57.9
เสื้อผ้าสำเร็จรูปทำจากผ้ายัด	23,737.5	27.4	31,275.4	30.7
เสื้อผ้าสำเร็จรูปทำจากผ้าถัก	5,873.5	6.8	5,895.1	5.8
อื่น ๆ	4,098.7	4.7	5,740.8	5.6

ตลาดส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปของไทยจำแนกตามกลุ่มประเทศ

ตารางแสดงตลาดส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูป 15 ประเทศแรกของไทย

มูลค่า

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2534	2535	2536	2537	2538 (มค.- ธค.)
1. สหรัฐอเมริกา	14,271.5	19,483.1	22,285.7	24,822.1	27,371.6
2. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	3,393.4	2,277.7	2,872.8	3,839.5	10,228.4
3. ญี่ปุ่น	7,018.4	7,588.8	7,575.7	8,480.8	9,269.6
4. ซาอุดีอาระเบีย	6,065.8	4,255.8	4,854.9	5,181.5	6,975.8
5. เยอรมนี	7,745.8	6,609.0	6,409.4	5,098.9	4,604.6
6. โปแลนด์	8,922.9	8,119.3	7,045.6	6,972.9	4,201.5
7. สิงคโปร์	1,914.2	1,489.7	2,324.2	5,809.3	3,533.0
8. ฝรั่งเศส	4,257.0	4,162.3	4,178.4	3,731.8	3,490.0
9. สหราชอาณาจักร	3,674.8	3,838.5	3,193.2	2,910.1	2,786.6
10. แคนาดา	1,144.9	1,281.9	1,309.7	1,468.9	1,617.1
11. เนเธอร์แลนด์	1,855.5	1,506.0	1,463.9	1,478.5	1,490.0
12. เบลเยียม	1,048.4	923.4	1,004.5	958.3	1,478.7
13. รัสเซีย	.0	.0	2,052.0	2,892.9	1,442.0
14. ปานามา	3,519.6	2,914.6	2,249.4	2,210.6	1,415.3
15. คูเวต	290.0	675.5	647.7	913.4	1,200.8
รวม 15 ประเทศ	65,122.9	65,126.1	69,467.7	76,770.1	81,105.7
อื่น ๆ	21,569.9	21,647.8	20,126.3	23,909.1	20,909.5
มูลค่ารวม	86,692.9	86,773.9	89,594.1	100,679.2	102,015.3

ที่มา : ศูนย์สถิติการพาณิชย์ โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

หมายเหตุ : ปี 2538 เป็นตัวเลขเบื้องต้น

ตารางแสดงการส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปของโลก

มูลค่า : พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศ	2533	2534	2535	2536	2537
รวม	106.9	115.7	130.6	128.4	139.7
1. สาธารณรัฐประชาชนจีน	9.7	12.2	16.7	18.4	23.7
2. ฮังกั	15.4	18.0	20.1	21.0	21.4
3. อิตาลี	11.8	11.8	12.2	11.8	12.5
4. เยอรมนี	7.9	7.5	8.4	6.6	6.6
5. สาธารณรัฐเกาหลี	7.9	7.4	6.8	6.2	5.6
6. สหรัฐอเมริกา	2.6	3.3	4.2	5.0	5.6
7. ไต้หวัน	4.0	4.5	4.1	3.7	3.5
8. อินเดีย	2.5	2.5	3.1	3.0	3.4
9. ปากีสถาน	1.0	1.2	1.4	1.6	1.6
10. ศรีลังกา	0.6	0.8	1.2	1.3	1.5
ประเทศอื่น ๆ	43.5	46.5	52.4	49.8	54.3
อาเซียน					
1. ไทย	2.8	3.7	3.8	4.2	4.7
2. อินโดนีเซีย	1.6	2.3	3.2	3.5	3.2
3. มาเลเซีย	1.3	1.5	1.9	1.9	2.1
4. สิงคโปร์	1.6	1.7	1.8	1.5	1.5
ประชาคมยุโรป	38.7	39.5	43.2	37.4	39.5

ที่มา : International Trade 1995 WTO

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสู่ครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรม

เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ระบบครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นหน่วยย่อยของสังคม ก็ได้รับอิทธิพลจากผลความเจริญทางด้านนั้นด้วย เลยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในครอบครัวขึ้น โดยรูปแบบการปฏิบัติต่อกันภายในครอบครัว ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามสภาพของมันเอง ที่จะต้องเป็นไปตามวิวัฒนาการของสังคม

ความเปลี่ยนแปลงสังคมตามระบบนี้ ได้เริ่มเปลี่ยนจากลักษณะของระบบครอบครัวก่อนโดยสมาชิกของครอบครัวได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงก่อนนั้นคือการเปลี่ยนจากลักษณะของระบบครอบครัวขยาย (extended family) ไปสู่ลักษณะของครอบครัวเล็ก (nuclear family) อันเป็นระบบครอบครัวที่แยกเด็ดขาดจากครอบครัวขยาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ทางสังคมวิทยาถือว่า การอุตสาหกรรม ความเจริญทางเทคโนโลยี และการขยายเมือง มีผลทำให้โครงการสร้างครอบครัวเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นระบบครอบครัวเล็กมากขึ้น โดยแยกไปตั้งครอบครัวใหม่ เป็นครอบครัวอิสระ ไม่ขึ้นต่อระบบครอบครัวเดิม และเป็นครอบครัวโดดเดี่ยว เนื่องจากผลการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เองที่เป็นต้นเหตุทำให้สมาชิกภายในครอบครัว ได้รับทัศนคติใหม่ ๆ ซึ่งถือว่าแปลกไปจากทัศนคติที่มีและประพฤติปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิมเลยทำให้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันในด้านทัศนคติ และสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม

เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากระบบดั้งเดิมไปสู่สภาพสังคมระบบอุตสาหกรรม และการขยายเมือง อันเกิดจากความเจริญด้าน Technology ซึ่งเป็นความก้าวหน้าด้านวิทยาการสมัยใหม่ เมื่อเป็นดังนี้จึงทำให้มีการเคลื่อนย้ายประชากรจนก่อให้เกิดสภาพสังคมใหม่ มีผลที่พอประมวลได้ดังนี้

1. เกิดการเคลื่อนย้ายทางสังคมและภูมิศาสตร์ (Social and geolofioal modility) โดยการเคลื่อนย้ายหาที่อยู่ใหม่ ทำให้เกิดสภาพสังคมและสภาพภูมิศาสตร์ใหม่ เช่น การก่อให้เกิดนิเวศน์สภาวะขึ้นเป็นต้น และเมื่อมีการเคลื่อนย้ายมากขึ้น ก็เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมขึ้น เช่น สภาพสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ อากาศเน่าเสีย (Pollution) เป็นต้น

2. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงบางประการภายในระบบครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบของครอบครัวนั้นคือ ลักษณะครอบครัวเล็ก ๆ เมื่อแยกมาจากครอบครัวขยายแล้ว ยังมีรูปพิเศษออกไปอีกคือ เป็นแบบครอบครัวทรงสิทธิเสมอเอกภาพ (equalitarian family) อันหมายถึง :

2.1 สร้างทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตสมรสใหม่โดยมุ่งให้สามีภรรยา มีความสัมพันธ์ต่อกันแบบเพื่อน (Mate) มากขึ้นกว่าระบบอื่น

2.2 ทรัพยากรมีเสริภาพมากขึ้น โดยมีสิทธิเสริภาพเท่าเทียมสามมี และสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น รวมทั้งสามารถประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ด้วย โดยไม่ต้องรับการยินยอมของสามมี

2.3 ความสัมพันธ์ของครอบครัวตามลักษณะกลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) ที่มีอยู่แต่เดิม จะค่อย ๆ จางไป นั่นคือความสัมพันธ์อันเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และความมีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในครอบครัวอ่อนลง

2.4 การกระทำต่าง ๆ มักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยถือว่าเป็นสิ่งเหนือกว่าสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว (Supra-ineiveual) อันเข้าลักษณะที่ว่าผลประโยชน์ส่วนตัวอยู่เหนือสิ่งอื่นใด

3. เนื่องจากผลแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้เอง ครอบครัวจึงไม่สามารถสนองความต้องการหรือมีความผูกพันทางอารมณ์โดยใกล้ชิดกับสมาชิกเหมือนครอบครัวในสมัยดั้งเดิม ทั้งนี้ เนื่องจากมีกิจกรรมนอกบ้านในด้านต่าง ๆ มากกว่ากิจกรรมสำหรับสมาชิกครอบครัว ความใกล้ชิดที่เคยมีอยู่จึงลดน้อยลง

4. เกิดการเปลี่ยนแปลงอิทธิพลด้านบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เช่น กลุ่มเครือญาติ บิดามารดา เคยมีอิทธิพล จะถูกองค์การหรือสถาบันต่าง ๆ มาสร้างอิทธิพล โดยทำหน้าที่แทนครอบครัว เช่น สถาบันทางการเมือง การศาสนา การศึกษา เป็นต้น ซึ่งบทบาทเหล่านี้ ในยุคก่อน ๆ ครอบครัวเคยอิทธิพลและทำหน้าที่ต่าง ๆ ในด้านการศึกษาอบรมแก่สมาชิกในครอบครัวในรูปของ Socialization

5. ในด้านการส่งเสริมสมรรถภาพของผู้หญิง ได้มีการขยายการศึกษาเข้าไปยังชนบท อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ศึกษาจนเป็นเหตุทำให้ :

5.1 เพิ่มอัตราผู้หญิงรู้หนังสือมากขึ้น

5.2 หญิงมีอิสระมากขึ้นกว่าเดิม

5.3 เกิดความต้องการที่จะประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้นเพื่อ:

5.3.1 ทหารายได้เพิ่ม เพื่อบำบัดความจำเป็นอันเป็นความต้องการทั้งของตนเอง และครอบครัว

5.3.2 หาประสบการณ์ด้านสันทนนาการจากภายนอกบ้าน เช่น การสมาคม การบำเพ็ญประโยชน์ และการแสวงหาอาชีพที่ควรแก่ภาวะของตน เป็นต้น

5.3.3 สดความสนใจงานด้านลงทั้งนี้:

- ก. คงเนื่องจากเบื่อหน่ายต่อความจำเจในชีวิตประจำวัน
- ข. ไม่มีเป็นอิสระทางใจ อันอาจจะเกิดจากความรู้สึกที่ตัวเองถูกจำกัดเขตความรับผิดชอบ จึงดิ้นรนเพื่อแสดงความสามารถของตนให้ปรากฏ
- ค. สนใจงานสังคมสงเคราะห์ อันเป็นงานนอกบ้านมากขึ้น

5.4 หญิงมีอิสระและเสรีภาพในการเลือกคู่ครองได้มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะในสังคมสมัยใหม่ ชายหญิงมีโอกาสพบปะกันก่อนสมรส ทำให้มีการตัดสินใจดีขึ้น

6. ด้านบุคลิกภาพของบุตรตามระบบครอบครัวในชุมชนเมือง มักจะแตกต่างไปจากระบบครอบครัวดั้งเดิม ได้แก่

- 6.1 เคยมีลักษณะว่าอ่อนง่าย เปลี่ยนเป็นมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น สามารถจะตัดสินใจ
- 6.2 มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น อันแสดงให้เห็นว่ามีความเป็นตัวของตัวเอง
- 6.3 รู้จักสังนทานการมากขึ้น เช่น การเที่ยวเตร่ หรือมีงานเลี้ยงสังสรรค์ อันเป็นการจัดขึ้นตามกลุ่มของกลุ่มของพวกรุ่นราวคราวเดียวกัน โดยการเลียนแบบจากผู้ใหญ่
- 6.4 สร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่มของตนเองที่เรียกว่า Youth culture ซึ่งส่วนมากมักจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม เพราะ :
 - 6.4.1 มีช่องว่างระหว่างวัย (generation) เลยทำให้บทบาทของวัยรุ่นกับของผู้ใหญ่เข้ากันไม่ค่อยได้
 - 6.4.2 เด็กในวัยรุ่นมักมีความดั่งเครียดและอารมณ์รุนแรงมากที่สุด
 - 6.4.3 ไม่คำนึงถึงผลเสียอันเกิดจากการกระทำของพวกเขา อันเป็นลักษณะของการขาดความรับผิดชอบ
 - 6.4.4 สร้างนิสัยยกย่องบูชาผู้มีความสามารถเด่นในด้านต่าง ๆ ในฐานะผู้นำของกลุ่ม อันแสดงถึงความต้องการเอาอย่าง

7. สมาชิกผู้สูงอายุในครอบครัวจะได้รับการเอาใจใส่และนับถือลดน้อยลงไปทั้งนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์กันอ่อนลงไป เลยทำให้ความผูกพันที่เคยมีอยู่ต่อกันมาแต่เดิมคลายลงไปด้วย ซึ่งตามระยะนี้สมาชิกผู้สูงอายุอาจหมดความสำคัญในครอบครัวเลยก็ได้ โดยไปอยู่ตามสถานสงเคราะห์คนชรา

8. ครอบครัวในระบบอุตสาหกรรม จะมีบทบาทร่วมกับศาสนาลดน้อยลงไป แต่จะไปร่วมในองค์กรทางสังคมที่ไม่เกี่ยวกับศาสนามากขึ้น เช่น บทบาทด้านการเมือง ด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

อิทธิพลของสังคมอุตสาหกรรมที่มีต่อครอบครัว

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเกิดจากระบบอุตสาหกรรม มีผลทำให้ระบบสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านค่านิยมที่เคยมีอยู่ในสังคมดั้งเดิม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้แล้ว จึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เอง ที่ชีวิตสมรสและครอบครัวจะต้องได้รับความกระทบกระเทือนด้วย จริงอยู่ระบบอุตสาหกรรม แม้จะเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับอย่างมหาศาลก็ตาม ก็ยังเป็นระบบที่สามารถเปลี่ยนระบบสังคมได้มาก แต่อย่างไรก็ดี ระบบครอบครัวเป็นระบบที่คงทนถาวรถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงก็เปลี่ยนแปลงได้ช้า แม้จะได้รับอิทธิพลจากสังคมอุตสาหกรรมและความเจริญทางเทคโนโลยีก็ตาม พึงเข้าใจไว้ด้วยว่าค่านิยมในครอบครัวนั้นมีย่านสูงที่สุด การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวจึงไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายมากนัก แม้ระบบสังคมจะมีอิทธิพลมากสักปานใดก็ตามครอบครัวก็ยังเป็นไปในลักษณะรูปเดิมอยู่ (Static) จะมีคล้ายตามอิทธิพลสังคมอุตสาหกรรมอยู่บ้างก็เฉพาะแต่พฤติกรรมของสมาชิกครอบครัวแต่ละท่านเท่านั้น ระบบสังคมอุตสาหกรรมถึงจะมีอิทธิพลมากอย่างไร ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนรูปแบบของครอบครัวไปได้ เมื่อพูดถึงความสัมพันธ์ของสังคมอุตสาหกรรม และพฤติกรรมของครอบครัวที่แสดงออกมา มักจะปรากฏในรูปลักษณะที่สลับซับซ้อนมาก ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการอุตสาหกรรมและการขยายเมืองด้วย เป็นการเคลื่อนย้ายชุมชนเป็นเหตุใหญ่ และจากเหตุนี้เองที่มีผลทำให้:

ก. การเปลี่ยนแปลงสภาพที่อยู่ของประชากร เนื่องจากเนื่องจากการเกิดอุตสาหกรรมขึ้น ทำให้มีการแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวก และทรัพยากรอันเกิดจากมนุษย์เป็นเหตุให้มีการจัดที่อยู่และจัดตั้งที่อยู่ของประชากรใหม่ อันทำให้เกิดสภาพเป็นเมืองอุตสาหกรรมขึ้น ซึ่งเมืองอุตสาหกรรมนี้เองเป็นสาเหตุทำให้เกิดผลต่อระบบครอบครัวมากขึ้น เช่น การค่อย ๆ ขยายตัวของระบบกลุ่มปทุมภูมิ การขาดความมีมนุษยธรรม การไร้ค่านิยม เป็นต้น เพราะเป็นสังคมที่ค่านึงถึงประโยชน์เป็นสำคัญ

ข. สภาพจิตใจของสมาชิก ในสังคมอุตสาหกรรมสมาชิกของสังคมจะเกิดภาวะขัดแย้งภายในจิตใจได้มาก เนื่องจากเปลี่ยนแปลงทัศนคติค่านิยมเดิม และการพบค่านิยมใหม่ การเกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันและการคลายความนับถือกันในระหว่างสมาชิก ในครอบครัว มีความเชื่อถือเรื่องผลประโยชน์มากกว่าความผูกพันด้านจิตใจ สังคมในระบบนี้จะทำให้สภาพจิตใจเสื่อมง่าย ซึ่งอาจจะเริ่มมาจากครอบครัวหรือภายนอกก็ตาม ก็ถือว่าเป็นสาเหตุทำให้สภาพจิตใจเสื่อมได้เช่นการเป็นโรคจิตพิการเป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมที่มีมาแต่เดิมให้ลดความสำคัญลงพร้อมกันนั้นก็ได้รับค่านิยมและทัศนคติใหม่จากระบบอุตสาหกรรมนั้น ๆ

ค. เกิดสภาพตึงเครียดต่อชีวิตสมรสและครอบครัว เนื่องจากความผูกพันปรุภุมณีระหว่างสมาชิกค่อย ๆ หายไป ความสำคัญของครอบครัวจึงถูกลดลงไปด้วย ทั้งนี้ เพราะสมาชิกครอบครัวต่างมุ่งประกอบอาชีพของตน ๆ ความใกล้ชิดและผูกพันระหว่างสมาชิกที่เคยมีต่อกันก็ลดน้อยตามไปด้วย เสถียรภาพทางบทบาทของครอบครัวและสมาชิก ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์ต่อกัน จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปเองโดยเป็นสภาพที่ไร้อำนาจ (alienation) ปราศจากปทัสถาน (norms) ที่ควบคุมได้ซึ่งเป็นไปตามความเจริญของระบบอุตสาหกรรมและวิวัฒนาการของสังคมจริงอยู่ การเกิดสภาพเช่นนี้แม้จะเกิดขึ้นเป็นส่วนบุคคลก็ตาม จะค่อย ๆ ขยายขอบเขตให้กว้างออกไปถึงครอบครัวและสถาบันอื่น ๆ ด้วย

ง. ความขัดแย้งทางบทบาท สมาชิกครอบครัวต่างมีความคิดเห็นและบทบาทต่าง ๆ กัน การที่เป็นเช่นนี้ถือว่าเป็นการขัดแย้งในบทบาทของแต่ละบุคคลที่จะดำเนินให้เป็นไปตามวิถีทาง เพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึงความสำเร็จ อันเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของระบบครอบครัว ในเมื่อสมาชิกของครอบครัวปฏิบัติตามบทบาทที่ตนพึงพอใจ และประสงค์แสดงออกมาให้สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบครอบครัวในสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดเสถียรภาพกับครอบครัวได้

สภาพปัญหาของครอบครัว

สถาบันครอบครัว กล่าวได้ว่าเป็นสถาบันหลักที่เป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต และพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน ในปัจจุบันนี้สถานภาพของสถาบันครอบครัวกำลังเปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถกระทำบทบาทหน้าที่พื้นฐานในการอบรมและพัฒนาเด็กได้ดีเท่าที่ควรในภาพรวม ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมไทย ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เป็นมูลเหตุอันสำคัญที่ทำให้โครงสร้างและวิถีการดำเนินของสถาบันครอบครัวไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงไปและส่งผลให้เกิดปัญหาในครอบครัวหลายประการ คือ

1. โครงสร้างของครอบครัวไทยจากลักษณะครอบครัวขยายเปลี่ยนแปลงเป็นครอบครัวเดี่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและทำให้บุตรหลานในครอบครัวขาดแบบอย่างที่ดีในการเรียนรู้ ตามลักษณะของกระบวนการอบรมทางสังคม (Socialion) ในกรณีที่บิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน และฝากเด็กไว้กับพี่เลี้ยง หรือลูกจ้างในบ้านที่ยังไม่มีคุณภาพเพียงพอ
2. สถานภาพเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ บีบคั้นให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บทบาทของผู้เป็นมารดาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในการรับผิดชอบดูแลกิจกรรมของบุตรหลานภายในครอบครัว ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูลูกเป็นสำคัญ ปัจจุบันมารดาไม่สามารถกระทำบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้ดีเท่าที่ควร
3. ครอบครัวไทยส่วนใหญ่ยังเป็นครอบครัวที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจฐานะยากจน และมีรายได้ไม่สัมพันธ์กับค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งทำนียมของวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มีลักษณะวัตถุนิยมที่สูงขึ้นด้วย
4. สภาพวัฒนธรรมและค่านิยมการสร้างครอบครัวใหม่เปลี่ยนแปลงไปโดยการรับและเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไม่มี การจำแนก ความสัมพันธ์ทางเพศในหมู่วัยรุ่นและคนหนุ่มสาวมีลักษณะละเมียดเกินขอบเขตที่เหมาะสมประกอบกับการขาดความรู้ในการป้องกันตนเองก่อให้เกิด “ครอบครัวที่ตั้งขึ้นโดยบังเอิญ” หรือ “บิดา มารดานอกสมรส” จำนวนมาก ซึ่งการเริ่มต้นจากความไม่พร้อมและขาดความมั่นคงดังกล่าว ส่งผลต่อการพัฒนาบุตรหลานจำนวนมากติดตามมา
5. ปัญหาการหย่าร้างในครอบครัวมีอัตราสูงมาก และยังมีแนวโน้มจะเป็นปัญหามากขึ้นในอนาคต เช่น อัตราการหย่าร้างจากคู่สมรสที่ทำทำการจดทะเบียนหย่าร้างในปี 2524 จำนวน 27,236 ขยายเพิ่มขึ้นเป็น 32,252 คู่ ในปี 2528
6. ภาวะเด็กถูกทอดทิ้งหลังคลอดในที่สาธารณะต่าง ๆ มีสถิติสูงขึ้นโดย 90% ของเด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กในวัยทารก ในช่วงอายุ 0-3 เดือน และมีสาเหตุการทอดทิ้งบุตรมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา การตั้งครรภ์นอกสมรส การตั้งครรภ์ขณะบิดาหรือมารดา กำลังศึกษา ถูกข่มขืน หรือการหย่าร้างระหว่างตั้งครรภ์
7. ปัญหาเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเรียนและวัยเรียน เร่ร่อนออกจากบ้านเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสาเหตุมาจากครอบครัวประสบปัญหาเด็กขาดความรักความสนใจจากบิดามารดา หรือญาติพี่น้องในครอบครัวในทิศทางที่เหมาะสม
8. ภาวะการบีบรัดทางเศรษฐกิจในครอบครัวชนชั้นล่าง และการแข่งขันได้แต่ได้ทางเศรษฐกิจและสังคมในชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างรุนแรงไม่ว่าจะเป็นในด้านเวลาที่อยู่ร่วมกัน คุณภาพของความสัมพันธ์ และอื่น ๆ

การแบ่งแยกสภาพปัญหาครอบครัว แบ่งออกได้ดังนี้

1. ปัญหาครอบครัวเริ่มต้น เป็นระยะที่ สามี-ภรรยา เริ่มแต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกัน ทั้งคู่ต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และหาทางแก้ไขปัญหาชีวิตร่วมกัน ในระยะ 2 - 3 เดือนแรก ของชีวิตแต่งงาน ทั้งคู่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย จำแนกได้ดังนี้

1.1 ปัญหาการปรับตัว การปรับตัวเป็นรากฐานสำคัญของครอบครัว ที่จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้นที่ต้องปรับตัวต้องร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย เพื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสม ความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ที่จะช่วยประคับประคองชีวิตคู่ให้ยืนนาน ระยะแรกทั้งคู่จะพยายามปกปิดความประทุติที่แท้จริงของตัวเอง แต่หลังจากนั้นต่างฝ่ายก็จะมีความรู้สึกผิดหวังในสิ่งที่คาดหวัง เพราะเหตุการณ์หรือความเป็นจริงได้ผันแปรไปเช่นคำพูดที่เคยหวานหู แต่บัดนี้ก็กลับเฉยเมย ฯลฯ บุคลิกบางอย่างที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เคยชิน และเห็นว่าเป็นปัญหาที่ทนไม่ได้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข หรือแก้ไขไม่ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องยอมรับความบกพร่องของกันและกัน และให้อภัยไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นจุดสำคัญของชีวิต ไม่พยายามไปเน้นสิ่งที่เป็นปมด้อยของเขา ควรให้เกียรติและยกย่องเขาตามสมควร การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งทั้งคู่คิดว่าคงจะจัดการได้อย่างเรียบร้อย แต่ความเป็นจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เมื่อรักกันใหม่ ๆ ชาย-หญิงจะมองข้ามสิ่งเล็กๆ น้อยๆ คิดว่าแต่งงานแล้วคงจะเปลี่ยนนิสัยเขาได้ ถ้าคิดอย่างนั้นคงต้องเตรียมใจไว้กับความผิดหวังและยอมรับสภาพความเป็นจริง เพื่อความผาสุกของครอบครัว

1.2 ปัญหาการขัดแย้ง-สามี-ภรรยา เปรียบเสมือนลิ้นกับฟัน ที่อดกระทบกันไม่ได้ การขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่บางครั้งเรื่องนิดเดียวก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ได้ เหมือนน้ำผึ้งหยดเดียว สามารถทำเรื่องขยายเป็นวงกว้างได้ หากทั้งสองฝ่ายไม่พยายามสร้างความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน เหมือนกับคำพังเพยที่ว่า “แต่งงานหม้อข้าวยังไม่ทันดำก็แยกกันแล้ว” บางอย่างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องเสียสละ แต่บางอย่างทั้งสองฝ่ายจะต้องปรับเข้าหากันโดยใช้วิธี “พบกันครึ่งทาง” ถ้าสามี-ภรรยา ได้มีการวางแผนก่อนการแต่งงานแล้วปัญหาเช่นนี้คงไม่เกิดขึ้น

1.3 ปัญหาที่พิกอาศัย เมื่อหญิง-ชาย แต่งงานและใช้ชีวิตร่วมกัน ร่วมคิดร่วมสร้างครอบครัวได้สมบูรณ์และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตใหม่ ดังนั้น สามีภรรยาจึงควรแยกครอบครัวไปอยู่กันตามลำพังเพื่อจัดการปรับตัวเข้ากับญาติพี่น้องของอีกฝ่าย ซึ่งการปรับตัวของทั้งคู่ในระยะเริ่มแรก การแต่งงานเป็นปัญหาอยู่แล้ว แต่บางรายต้องตกอยู่ในสภาวะที่จำยอม ต้องอยู่กับญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะสาเหตุต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ ลูกคนเดียวที่พ่อ-แม่ รักมาก ฯลฯ ฉะนั้นคู่สมรส ควรพิจารณาให้ถ่องแท้ก่อนตัดสินใจ เพราะปัญหาที่ตามมาคือ “การหย่าร้าง”

1.4 ปัญหาการมีบุตร ในระยะหนึ่งของชีวิตเริ่มต้น ถ้าไม่ได้อยู่ในพื้นฐานของความรัก เมื่อทั้งคู่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจกันพอสมควรแล้ว ทั้งคู่เห็นว่ายังไม่สมควรมีบุตร หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการมีบุตร ด้วยเหตุผลใดก็ตาม ก็ควรจะชะลอการมีบุตรไว้ก่อน เพราะการมีบุตรในเวลาที่ยังไม่พร้อม จะเกิดปัญหาหลายด้าน ซึ่งเป็นการให้เด็กรับทราบ ถ้าสามี-ภรรยา มีเหตุต้องหย่าร้างกัน ทักษะชีวิตที่ไม่ถูกต้องของ สามี-ภรรยา ต่อความต้องการบุตร คือ

1) ต้องการให้ลูกเป็นสายสัมพันธ์ต่อสามี ถ้าจะมีความเข้าใจเช่นนี้ ก็อาจจะผิดหวังได้ เพราะปรากฏว่าคู่สามี -ภรรยา หลายคู่ที่มีบุตรด้วยกันแต่ก็ต้องหย่าร้าง ในเวลาต่อมา

2) คลายความเหงา จะได้ใช้เวลาทั้งหมดในการเลี้ยงลูก ทำให้ไม่มีเวลาที่จะนึกคิดถึงเรื่องอื่น ๆ

3) ความสมบูรณ์ของชีวิตสมรส ค่านิยมอย่างหนึ่งที่ผู้ใหญ่มักกล่าวเสมอ คือ ‘ครอบครัวจะสมบูรณ์ไม่ได้ถ้าขาดบุตร’

1.5 ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในระยะเริ่มครอบครัวใหม่ รายได้ส่วนใหญ่จะหมดไปกับเครื่องตกแต่งบ้านและเครื่องใช้ภายในบ้าน ซึ่งจำเป็นจะต้องจัดหาใหม่ นอกจากนั้น บางรายอาจจะมีหนี้ผูกพันจากการจัดพิธีมงคลสมรส หรือค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องแบ่งรายได้ออกเป็น ส่วน ๆ จะเหลือส่วนหนึ่งสำหรับใช้จ่ายในครอบครัวซึ่งนับว่าจำนวนน้อยมาก จึงจำเป็นที่สามี-ภรรยาจะต้องใช้จ่ายอย่างระมัดระวัง ในระยะนี้จึงไม่สามารถมีบุตรได้ นอกจากนี้ คู่สมรส บางคู่อาจจะต้องผ่อนบ้าน-รถ ปัญหาการใช้จ่ายในครอบครัวของแต่ละเดือนก็ยึดเยื้อต่อไป ถ้ารายรับไม่พอกับรายจ่ายในทางปฏิบัติคือ นำรายได้ทั้งหมดมารวมกันแล้วใช้จ่ายตามรายการที่กำหนดแต่บางรายที่แยกคนละครึ่งเป่าและตกลงว่าจะใช้จ่ายอะไรบ้างร่วมกัน

1.6 ปัญหาการใช้เวลาว่างร่วมกันชีวิตคู่เป็นชีวิตที่ละเอียดอ่อนมาก จึงต้องใช้ความระมัดระวังในความรู้สึกและการปฏิบัติต่อกันและกันให้ดี ชีวิตครอบครัวมิใช่เป็นความฝัน แต่สิ่งที่ฝันคือ ความจริง คุณพร้อมหรือยังที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ เมื่อมีเวลาว่างควรจะให้โอกาสไปเยี่ยมเยียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดบ้าง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีปัญหาจะไม่เกิดขึ้นถ้าทั้งคู่มีความสนใจในการใช้เวลาว่างเหมือนกัน แต่ในทางตรงกันข้ามผลที่ตามมาทำให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่เข้าใจ เช่น สามีชอบเล่นกีฬาประเภทฟุตบอลเป็นชีวิตจิตใจ ตอนเย็นหลังจากเล่นฟุตบอลกลับบ้านปรากฏว่าภรรยาเอาลูกบอลวางบนโต๊ะอาหารให้รับประทาน ปัญหาอื่น ๆ ยังมีอีกมาก เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นมา ต่างฝ่ายต้องประนีประนอม โดยการปรับตัวเข้าหากัน

เมื่อมีเวลาว่างตรงกับฝ่ายหญิง อาจจะป็นิ่งให้กำลังใจแก่ฝ่ายชายในการเล่นกีฬา หรือฝ่ายชาย อาจจะไปเป็นเพื่อน ฝ่ายหญิงในการฟังดนตรี ไม่ควรคิดว่าเป็นการเสียเปรียบและได้เปรียบ การสมรสจะยืนยาวหรือไม่อยู่การโอนอ่อนผ่อนตาม

2. ปัญหาของครอบครัวขยาย เป็นระยะที่เริ่มมีลูกคนแรกถึงระยะที่ลูกเจริญเติบโต เข้าสู่วัยรุ่น

2.1 ปัญหาการปรับตัว ระยะนี้เป็นระยะที่ยาวนานมากที่สุด เริ่มตั้งแต่ตอน ภรรยาตั้งครรภ์ทั้งคู่อาจจะมีความรู้สึกหลายอย่าง มีทั้งดีในและวิตกกังวล ถ้าพร้อมที่จะมีบุตร แต่บางรายอาจจะไม่พร้อมที่จะมีบุตรถ้ามีเหตุบังเอิญเกิดขึ้นก็จะทำให้เขาทั้งสองต้องปรับตัว ปรับใจเมื่อมีลูกคนแรก ชีวิตเต็มไปด้วยความอลเวง จะต้องวางแผนกจิวัตรประจำวันเสียใหม่ สำหรับภรรยาเวลาส่วนใหญ่จะให้แก่ลูก ศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูลูก และทำหน้าที่มารดา อย่างเต็มที่และดำเนินการไปจนตลอดทั้งวัน ถ้าภรรยาไม่ได้ทำงานนอกบ้าน สามีควรจะต้อง แบ่งเวลาให้เหมาะสมหาวิธีทำงานให้เสร็จเร็วและเหนื่อยน้อยที่สุด เพราะจะทำให้สุขภาพไม่ ทรุดโทรมเมื่อลูกเริ่มเข้าโรงเรียนยังมีปัญหายุ่งยากมากขึ้น ไม่มีเวลาเป็นของตนเอง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นเข้ามาแทรกความเจ็บป่วยของลูกอาจจะเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน เช่น ทกล้ม มีดบาด ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ฯลฯ พ่อ-แม่ต้องคอยดูแล ระวังรักษาตลอดเวลา แต่แม่ก็จะมี เวลาตอนกลางวัน เมื่อลูกไปโรงเรียนปัญหาหนึ่งจะตามมาเมื่อแม่มีบุตรคนที่สอง แม่จะต้องมี ภาระเพิ่มขึ้น ลูกคนแรกจะรู้สึกว่าตัวเองไม่มีใครสนใจเท่าที่ควร จึงจำเป็นที่พ่อแม่จะต้อง เอาใจใส่เป็นพิเศษ เมื่อลูกเข้าสู่วัยรุ่นเป็นระยะยุ่งยากที่สุด มักจะมีข้อขัดแย้งต่าง ๆ กับพ่อแม่ พ่อแม่ควรศึกษาหาความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ และรอบรู้เหตุการณ์ เพื่อจะไม่ได้เกิดช่องว่าง ระหว่างลูกกับพ่อแม่

2.2 ปัญหาที่พักอาศัย เดิมบ้านอาจจะคับแคบหรือมีจำกัด จำเป็นจะต้อง ต่อเติมและเตรียมห้องสำหรับสมาชิกใหม่ ถ้าลูกเข้าสู่วัยรุ่นปัญหานี้ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเพราะเขา ต้องการห้องหรือเนื้อที่เป็นสัดส่วนมากที่สุด จึงจำเป็นจะต้องแบ่งรายได้จำนวนหนึ่งเป็น ค่าใช้จ่ายในการต่อเติมบ้าน

2.3 ปัญหาทางเศรษฐกิจ ระยะนี้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นสำหรับเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อสมาชิกใหม่ เมื่อเริ่มมีบุตรคนแรกจำเป็นต้องใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าเลี้ยงดู ค่าเสื้อผ้า ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียน และอื่น ๆ ถ้าภรรยาจำเป็นต้องออกทำงานนอกบ้าน ก็จำเป็นต้องจ้างลูกจ้างมาดูแลลูก รายจ่ายย่อมเพิ่มขึ้น

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู สามีภรรยาจะต้องตกลงแนวทางการอบรม เลี้ยงดูร่วมกันเพื่อป้องกันการขัดแย้ง จึงจำเป็นจะต้องศึกษาวิธีเลี้ยงดูการเจริญเติบโตและ พัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ ตลอดจนจิตวิทยาสำหรับเด็กวัยต่าง ๆ ด้วย พ่อแม่ที่ดีควรเอาใจ ลูกเมื่อควรเอาใจ ให้เงินใช้พอสมควรอย่าให้มากจนใจแตก เห็นเงินเป็นของหาง่าย ทำโทษ

เมื่อเด็กผิด และรักลูกเท่ากันเสมอ ฟังลูกบ้างเมื่อเขาอยากอธิบาย บอกอะไร ไม่ใช่เอาแต่ อารมณ์ หมดสมัยแล้วที่ว่าเด็กเถียงผู้ใหญ่ไม่ได้ แต่ควรมีเหตุผล ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก มีเวลาให้ลูกบ้างตามสมควร

2.5 ปัญหาการใช้เวลาร่วมกัน ระยะนี้ สามมี-ภรรยา อาจจะรู้สึกว่าม้งาน มากขึ้น บางรายจำเป็นต้องหารายได้เพิ่มเติมสำหรับครอบครัว เวลาที่จะอยู่กันพร้อมหน้า แทบจะไม่มี ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อมีเวลาก็ควรใช้ให้เต็มที่ เช่น ทำงานอดิเรก หรือสันทนาการ ร่วมกัน โดยวางแผนทำตารางระบุเวลาในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เป็นที่พอใจของ ทุกๆ ฝ่าย ทุกคนจะมีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมและมีความสำคัญเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

3. ปัญหาครอบครัวหัตตัว ระยะนี้ลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่จบการศึกษาและจากบ้าน ไปมีครอบครัวเป็นของตัวเอง พ่อแม่อาจจะโล่งใจที่การอบรมเลี้ยงดูได้ผ่านไปแล้ว แต่ก็ยังมี ปัญหาบ้าง

3.1 ปัญหาการปรับตัว ระยะนี้พ่อแม่จะรู้สึกหงอยเหงา อ้างว้าง เพราะเพียง สามมีภรรยาเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้นได้ แต่ก็ มี จำนวนมากที่ลูกหลานห้อมล้อมอยู่ตลอดเวลา ช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ บางรายก็ช่วย เลี้ยงหลานเมื่อพ่อแม่ออกไปทำงานนอกบ้าน ก็ยังพอหายเหงาไปได้บ้าง จากความเคยชิน เก่า ๆ พ่อแม่ จะคิดว่าลูกของตัวเองเป็นเด็กอยู่เสมอ ถึงแม้จะมีครอบครัวไปแล้วก็ตาม อดไม่ได้ที่จะไปรบกวนยุ่งเกี่ยว ในครอบครัวของลูก ๆ ควรให้ลูก ๆ ได้ใช้ความสามารถในการ ช่วยตัวเอง และเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ให้เขาดำเนินชีวิตไปตามวิถีทางที่เขาปรารถนา พ่อแม่เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางเท่านั้น ไม่ควรไปจัดการหรือก้าวก่าย ชีวิตส่วนตัว ควรให้อิสระแก่ชีวิตของเขา

3.2 ปัญหาด้านสุขภาพจิต สามมี-ภรรยา วัยนี้อาจจะมีสุขภาพจิตไม่สมบูรณ์ จึงทำให้ใจคอหงุดหงิด คิดฟุ้งซ่าน อาจจะมีสิ่งมาจาก

3.2.1 มีความรู้สึกว่าตนเองไม่เป็นที่ต้องการของสังคม

3.2.2 มีเวลาร่วมมากเกินไป ไม่รู้จักทำงานอดิเรกทำ

3.2.3 เคยชินกับงานหนัก หวลคิดถึงเรื่องเก่า ๆ

ที่ฟังทางใจของสามมี-ภรรยา ในระยะนั้นก็คือวัด ทำให้เกิดความสบายอก สบายใจเมื่อได้รับรสพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เกิดความรู้ซึ่งถึงความจริงทั้งหลาย ทำให้เกิดความปล่อยวางจะเห็นได้ว่ามีคนวัยนี้จำนวนมากไปวัดเพื่อฟังเทศน์ จำศีล ปฏิบัติธรรม ทุกวันธรรมสวณะหรือใส่บาตรทุกเช้า และผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งคือ ได้พบปะกับคนวัย เดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน มีความต้องการคล้ายคลึงกัน พูดกันได้ถูกคอ สามารถทำให้

หายเหงาได้ ะยะนี้สิ่งหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้บ้างคือ การหางานอดิเรกทำ เช่น ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ ทำขนม ฯลฯ อาจจะมีรายได้ เล็ก ๆ น้อย ๆ จากงานเหล่านี้ ถึงแม้ สามมี-ภรรยา จะมีความเครียดอยู่แล้วก็ตามรายได้เหล่านี้ อาจจะมีผลมากที่สุดในด้านจิตใจ

3.3 ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย สามมี-ภรรยา ะยะนี้สังขารจะร่วงโรยแล้ว อ่อนแอลงสุขภาพจึงไม่แข็งแรง เกิดโรคแทรกซ้อนได้ง่าย โรคที่พึงระวังคือ โรคความดัน โรคเบาหวาน โรคไต โรคหัวใจ โรคตับ และโรคอีกชนิดหนึ่งคือ โรคนอนไม่หลับ เนื่องจาก เซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายเริ่มเสื่อมลงทุกวัน การทำงานของสมองและร่างกายย่อมทรุดโทรม ไม่ทำงานกระฉับกระเฉงเหมือนคนวัยหนุ่มสาว จึงทำให้ความจำไม่ดี ความจุกจิกจู้จี้ขี้บ่น แสลงอน ต้องการการเอาอกเอาใจ และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นระยะที่ภรรยาหมดประจำเดือน บางรายมีอาการรุนแรงสุขภาพทรุดโทรม ทำให้สามมีเริ่มเบื่อหน่าย ออกไปหาความสุข นอกบ้าน มองข้ามความสำคัญภรรยาคู่ทุกข์ยากไป

สิ่งที่ภรรยาควรหลีกเลี่ยงคือ

1. ความจุกจิกจู้จี้ ชอบค่อนข้างอด ดุด่าผู้อื่น ผู้ชายไม่ชอบฟังเรื่องไร้สาระจุกจิก รกสมอง
2. ปล่อยปะละเลยความสวยงาม ความสะอาดของร่างกาย ผู้ชายทุกคนต้องการ ดูของสวย ๆ งาม ทั้งนี้
3. นิสัยข่มขู่ไม่เคารพยกย่องสามมี ถึงแม้หญิง-ชาย จะมีสิทธิเท่าเทียมกันก็ตาม
4. หลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับสามมีโดยเฉพาะความคิดเป็นส่วนตัวเป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะนี้จะมีคู่สามมี-ภรรยา จำนวนไม่น้อยที่แยกกันอยู่หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาศัยอยู่กับลูก หรือบางรายร้ายแรงถึงขั้นแตกหักหย่าร้างกันตอนวัยชรา แต่ก็มีอีกไม่น้อยที่ สามมี-ภรรยาในวัยนี้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข จนคนหนุ่มสาวอดอิจฉาไม่ได้